

Llenguatge per la igualtat en àmbits universitaris

Así habló Penélope:

**«Existe la magia y puede ser de todos.
¿Para qué tanto ovillo y tanta historia?**

YO TAMBIÉN NAVEGAR».

*Xohana Torres. Discurs d'ingrés a la Real Academia Galega l'any 2001,
titulat: Eu tamén navegar.*

Aquest treball ha estat realitzat per quatre estudiants de la Facultat de Filologia de la Universitat de Barcelona: Gemma Garcia Parellada, Maria Calvo Sáez, Meritxell Vidal Belmonte i Alba Biosca Alonso. Agraïm la col·laboració de la Dra. Estrella Montolíó, a qui donem les gràcies pels seus coneixements i dedicació aportats.

INTRODUCCIÓ

Membres de la comunitat universitària de la UB:

Us presentem el nostre treball *Llenguatge per la igualtat en àmbits universitaris*, que s'emmarca dins del projecte «La UB contra la violència masclista: Uneix-t'hi de debò!».

La proposta del treball està focalitzada en el MICROMASCLISME, terme amb el qual es designa les situacions que tenim acceptades com a normals o quotidianes, però que en realitat, són mostra de subtils estratègies de l'exercici de poder de domini masculí, que atempten contra la autonomia femenina. En aquest cas, ens hem centrat en les situacions de micromasclisme relacionades amb el món universitari, i en concret, amb l'ús del llenguatge sexista en l'àmbit acadèmic.

El projecte consta de diverses parts, totes elles relacionades entre sí:

- **Plataformes digitals:** Eix troncal del projecte, consta de: correu electrònic gmail, pàgina de facebook i un bloc. Són les eines de difusió, no només del nostre treball sinó que també tenen la finalitat d'ajudar a fer visibles vivències relacionades amb el micromasclisme (especialment, en el context lingüístic). Així mateix, pretenem que siguin vies efectives de comunicació dins la universitat contra la violència masclista, i que ajudin, per tant, a l'eradicació de la desigualtat entre homes i dones.

Mentre que per la pàgina de facebook serà més assequible fer una difusió de materials i recursos relacionats amb el tema, el bloc serà un espai que convidi a la reflexió i el debat.

Les primeres entrades del bloc i de la pàgina de facebook estaran editades pel nostre grup de treball. Més endavant, tant l'alumnat com el professorat o membre de l'administració de la UB podrà enviar propostes perquè siguin penjades a qualsevol de les plataformes digitals creades.

- **Cartell**

- **Treball escrit:** Consta de la revisió de dos textos docents: la *Gramàtica Normativa de la Lengua Española* i el *Quadern d'exercicis de Llengua Catalana I*, des d'una perspectiva objectiva que intenta avaluar l'ús de recursos lingüístics que evitin discriminació en el llenguatge, per part d'ambdós llibres. L'anàlisi s'enviarà als Departaments de Filologia Hispànica i Catalana, amb les esmenes que proposem.

Recollint el més important, l'equip de *Llenguatge per la igualtat en àmbits universitaris* té l'aspiració d'intentar disminuir els casos de discriminació per raó de sexe en el context universitari, ficant èmfasi en el tractament del llenguatge, sent conscients de la realitat socio-lingüística i el prestigi que envolten la nostra universitat.

En definitiva, reivindicar la igualtat entre dones i homes tant en la literatura, en obres acadèmiques i sobretot, en qualsevol circumstància dins la Universitat de Barcelona on faci acte de presència el llenguatge.

PLATAFORMES DIGITALS

Correu electrònic: llenguatge.igualtat@gmail.com

Bloc: <http://llenguatgeigualtat.blogspot.com.es/>

Pel que fa al bloc, ja tenim pensades les primeres entrades:

1. Presentació del projecte.
2. Micromasclisme: Què és?, com detectar-lo?.
3. Aproximació a la diferència entre sexe i gènere.
4. Opinions adverses sobre l'ús del llenguatge sexista: capritx o realitat.
5. I les institucions què hi diuen al respecte?

Així mateix, el bloc pot servir per realitzar enquestes o obrir espais de debat, fet que el converteixi en una eina interactiva.

The screenshot shows a blog post on a yellow background with a bookshelf border. The title is "Llenguatge per la igualtat en àmbits universitaris". The date is "diumenge, 1 de novembre de 2015". The section is "Introducció". The text discusses the project's focus on gender equality in academia, mentioning the UB's project against violence against women and the role of micromasclisme. A sidebar on the right includes "Dades personals", "Llenguatge per la igualtat" profile, and "Arxiu del bloc" with a dropdown for "2015 (1)" and "de novembre (1)".

Pàgina de facebook: <https://www.facebook.com/llenguatge.igualtat/?pnref=lhc>

The screenshot shows a Facebook post. The header says "Llenguatge per la igualtat en àmbits universitaris és al Facebook." Below it, it says "Per contactar amb Llenguatge per la igualtat en àmbits universitaris, inscriu-te a Facebook avui mateix." There are "Inscriu-te" and "Inicia sessió" buttons. A dropdown menu is open showing "1. m. sexo débil." and "1. m. Conjunto de las mujeres." The post content is the same as the blog post. The Facebook interface includes a navigation bar with "Cronologia", "About", "Fotos", "M'agrada", and "Vídeos". The post has 15 "M'agrada" and a "MÉS INFORMACIÓ" section with a link to the blog.

CARTELL

Fins al moment, comptem amb dos variants d'un mateix cartell. Es tracta d'un disseny compositivament simple i visualment clar. El quadrat es troba dividit per la meitat en dues seccions, que ocupen el mateix espai, fet que representa la nostra voluntat d'igualtat entre homes i dones. A més a més, s'incorpora un logotip de la Universitat de Barcelona d'on surt una bafarada que inclou el símbol de la igualtat, conegut mundialment. Per una part, al marge esquerre trobem una identificació QR, que redirigeix a la pàgina de facebook del projecte. Per l'altra, a la secció dreta es mostra un quadre amb la insígnia de la Universitat i de la Comissió d'Igualtat.

Pensem que aquest disseny pot ser emprat també per fer adhesius.

TREBALL ESCRIT

La gramàtica normativa és l'encarregada de determinar els usos lingüístics que es consideren correctes en la llengua culta d'una comunitat. Per aquest motiu, les assignatures de Gramàtica Normativa de la Lengua Española i Llengua Catalana I: Anàlisi i producció de textos són dues matèries cabdals i de referència per a l'alumnat de primer curs provinent de diversos graus de la Facultat de Filologia de la Universitat de Barcelona.

Majoritàriament, tant el professorat com l'alumnat es fan valer de textos docents elaborats pels Departaments de Filologia de la Universitat. Donada la importància d'aquests materials, vam decidir dur a terme un estudi per tal de conèixer si el mode en com els textos-guia, a partir dels seus fragments i frases d'exemple, utilitzaven el llenguatge era el més adient de manera que no es produís discriminació sexual en el seu ús.

Després d'haver analitzat cada pàgina dels dos textos docents emprats, la *Gramática de la Lengua Española* i el *Quadern d'exercicis de l'assignatura de Llengua Catalana I*, hem volgut remarcar dos situacions que en elles es donen:

- En primer lloc, l'escassa aplicació de recursos que possibiliten mencionar tant a homes com a dones quan es fa referència a col·lectius integrats per ambdós sexes, per exemple, els substantius col·lectius o abstractes.
- En segon lloc, un reiterat ús d'oracions que al·ludeixen a alts càrrecs de responsabilitat (empresa, política, etc.) sustentats gairebé exclusivament per homes. També, la tradicional assimilació de certs oficis, considerats de major rang, al col·lectiu masculí, en detriment d'altres professions relacionades únicament amb el col·lectiu femení.

Així doncs, exposem a continuació l'anàlisi dels dos textos.

1. Material de treball de l'assignatura de Llengua Catalana I

Consideracions sobre els textos: En primer lloc, hem tingut en compte diversos textos que o presenten algun component masculista, o ajuden a perpetuar rols de gènere o bé mencionen explícitament casos de violència masculista.

Textos sobre el futbol (Pàgs. 4-5)

- Text 1

Font: Hiperenciclopèdia (<http://www.grec.net/home/cel/main.HTM>); consulta 8.10.2006

En el text s'utilitza reiteradament el masculí per a designar els qui componen un equip de futbol (els jugadors, un porter, un àrbitre, etc.), cosa que perpetua els rols de gènere ("el futbol és un joc d'homes").

- Text 2

Font: Antoni Puigverd, Punt Diari, 3.6.1992

«Gràcies al futbol, de nens, vam saber què era l'èpica abans de saber-ne el nom».

Activitat 5 (Pàg. 21)

- Text: Traves als pares

Haig de reconèixer que en aquest país només m'he trobat facilitats a l'hora de tenir fills: no puc accedir a una guarderia pública, no puc passar per les voreres del meu barri amb el cotxet, per compatibilitzar feina i vida familiar m'haig de pagar un cangur i, per acabar-ho d'adobar, pago un 16% d'IVA per cada paquet de bolquers que compro. Una vegada més, felicito de tot cor totes les administracions amb responsabilitats en aquestes qüestions.

El text, en general, presenta una mare que s'ocupa de tot el que fa referència al seu fill o filla, sense que l'altre progenitor l'ajudi ni hi hagi repartiment de les tasques domèstiques.

Consideracions sobre els mots: En segon lloc, hem intentat recollir els mots que fan referència a subjectes masculins i femenins, i els hem classificat en diversos grups segons la seva semàntica o connotació.

Figures de poder i personatges cèlebres

- Femenines: la teva cap de feina (p.19), la consellera de Justícia (p. 52), la presidenta (p. 55), l'alcalde (p.56), la ministra (pp. 51, 56), [Dolors] Camats (p.68), la Presidenta del Parlament (p.69), Ana María Matute (p. 83) i la consellera (p. 87).
- Masculines: el director del Museu de la Ciència de "la Caixa" (p. 23), l'excapità del submarí (p.24), el ministre (p. 39), l'alcalde de Barcelona, Xavier Trias (p. 46), Artur Mas, president de la Generalitat (p. 46), el jutge (pp. 52, 91), el director general de Presons (p. 52), el Síndic de Greuges (p. 55), el president (pp. 56, 86), aquest executiu (p. 68), l'àrbitre (p. 69), un polític

(pp.69, 72), Yannick Noah (p. 74), l'exministre (p. 77), advocat (p. 78), el conseller (p. 82), el notari (p. 82), aquest oficial (p. 82), el productor Lawrence Bender i l'actor Robin Williams (p. 82), Elías Querejeta (p. 85), el diputat (p. 85), el president de la Generalitat (p. 85), el director (p. 86), el ministre de cultura (p. 91), Bruce Springsteen (p. 91), etc.

Substantius col·lectius

- Femenins: Cap ni un.
- Masculins: Tots els estudiants de magisteri (p. 20), toxicòmans (p. 31), veïns (p. 32) però veïnat (p.12), els soldats (p. 45), els professors (p. 63), assistents (p. 78), els internautes (p. 82), els metges (p. 83), infermers (p. 84), metges (p. 84), els manifestants (p. 88), els treballadors (p. 90).
- Desdoblament: nois i noies, nens i nenes (p. 82).

Familiars

- Masculins: fills (pp. 11, 12, 21, 31, 32, 94, 95) i pares (pp. 11, 19, 21, 94, 95).
- Femenins: mares (pp. 11, 32), filles (p. 87).

Oficis

- Femenins: La telefonista (p.58 ,92), la botiguera (p.63), la professora (p. 76).
- Masculins: L'entrenador (pp. 58, 81, 89, 92), un professor (p. 60), un bon conductor (p. 88), aquell atleta (p. 90), l'autor (p. 56), els jugadors del Barça (p. 56), un escriptor (p. 69), el metge (p. 75) i l'actor (p. 76).

Altres consideracions:

Fragments que contribueixen a trencar amb els estereotips de gènere o denuncien situacions diverses:

- Permeteu-me que estableixi un paral·lelisme entre això que m'ha passat i el cas de violació que acaba de jutjar el Tribunal Suprem i que no ha resultat favorable a la víctima perquè, encara que el jutge ha admès que l'havien forçada, ha considerat que s'havia resistit poc. Els criteris que han dut a aquesta sentència fan creure que hi ha diversos nivells de damnificats i que no es jutja només el delictes, sinó també la reacció de la víctima. Efectivament, a més de patir una situació de gran tensió –davant de la qual cadascú reacciona com pot– i de rebre unes conseqüències físiques i/o psíquiques més o menys durables, es veu que, davant d'alguns jutges, la víctima ha de fer mèrits; especialment si és una dona i si el delictes és d'ordre sexual. (p. 25)
- “La protagonista de l'obra se'ns mostra com una dama forta, dominant envers la relació amb el seu espòs.” i “La protagonista de l'obra se'ns mostra com una dama forta, dominant en la relació amb el seu espòs.” (p.39)

2. Gramática Normativa de la Lengua Española

Departamento de Filología Hispánica; Sección de Lengua Española. Universitat de Barcelona. Textos docentes: 366. Eva Martínez Díaz (coord.).

ESTUDIO DEL TEXTO-GUÍA

Desde el comienzo, tanto en el prólogo como en la introducción del texto docente, los vocablos estudiante y profesor están presentes en numerosas ocasiones. Ahora bien, en ninguna de estas, se hace uso de los términos: estudiantado y profesorado. A modo de ejemplo:

Por todo ello, los profesores que han participado en la elaboración de este Texto-Guía confían en que sea tan útil para los estudiantes como lo fue su antecesor... (Prólogo, pág. 7)

Consideraciones sobre el léxico:

- Cargos de responsabilidad: El director general (pág. 29), del director (pág. 31), el delegado de ventas (Pág. 38), director general de recursos humanos (pág. 39), señor director (pág. 59), apuntó el director (pág. 61), el jefe (pág. 63), el inspector jefe de los Mossos (pág. 84), la comitiva empresarial e institucional está compuesta por cincuenta y siete delegados (pág. 88).

- Medicina: El quiropráctico (pág. 20), el médico (pág. 21), **la psicóloga**/vuestro odontólogo/el médico (pág. 22), el terapeuta (pág. 24), a un médico/al dentista (pág. 29), el médico (pág. 37), al médico (pág. 40), los médicos suelen enrollarse con compañeros del hospital (Pág. 51), su farmacéutico (pág. 62), un médico (pág. 80), **la neuropediatra Anna Sans** (pág. 81), el médico del aeropuerto (pág. 84), los médicos (pág. 87), el pediatra del niño (pág. 88), un dentista (pág. 92), **la doctora María José Martínez** (pág. 101).

- Cargos políticos: El primer ministro (pág. 27), el líder sindical (pág. 28), el primer ministro (pág. 30), el secretario (pág. 33), al ministro libio/el político (pág. 34), **la diputada socialista Mercedes Sanchordi** (pág. 81), el conseller de Medio Ambiente (pág. 83), al concejal de Urbanismo (pág. 85), el intendente mayor de la Policía (pág. 85), a Pepe le dieron la cartera de asuntos exteriores (pág. 97), el ministro de Minería, Laurence Golborne (pág. 99), **la ministra de Sanidad, Trinidad Jiménez** (pág. 99), el presidente de Cantabria (pág. 99).

38. Su tío se dedicó y destacó en la política (pág. 37)

25. *IR* (pág. 100)... la mayoría de los presidentes autonómicos, los presidentes del Congreso y del Senado, y los responsables de las máximas instituciones del Estado.

- Héroes: Aquel era mi héroe cuando era niño: un señor guapísimo, algo despistado pero al que todo le salía bien. (Pág. 20), la muerte gloriosa de un héroe (Pág. 53).

... colocan la leyenda por encima de esta verdad, pues necesitan héroes, santos, genios encarnados. (pág. 79; texto 1.10).

- Deporte: Los atletas, los jugadores, el entrenador, el delantero (pág. 92).

Señores, decirles únicamente que el partido se ha suspendido (Pág. 36).

- Familia: Los familiares, nuestros hijos, los padres.

Abuelos, padres, hijos, nietos, tíos sobrinos... La familia en pleno acudió a la boda (Pág. 59).

Menciones reiteradas:

Masculino: UN ciudadano/EL hombre/LOS actores/EL catedrático/EL conferenciante/EL juez/Compañeros/Alumnos/LOS científicos/ LOS investigadores/EL doctor (doctorado)/LOS ciudadanos/La mayoría de LOS lingüistas/EL lector/LOS chicos de dieciocho años han podido votar/EL profesor emérito/LOS intelectuales/LOS usuarios/EL hablante/LOS destinatarios /LOS jóvenes/LOS responsables/LOS vecinos/LOS expertos/LOS que.

Femenino: LA maestra/ LA dependienta.

Otros:

- 31. ¿Te parece bien que cada día te pregunten cómo es que vives sola en casa sin ninguna pareja? (Pag.20).

3. Elena es la prima de José Ignacio, la misma que me dijo que mi hermana había adelgazado mucho. (Pág. 28).

71. Preciso asistenta doméstica teniendo paciencia con un perro y un gato (Pág. 29).

22. No hagas caso a las reacciones de la maestra, es una rara habis. (pág. 35).

39. La madre envió a Luisito al colmado a por un paquete de macarrones (pág. 37).

91. La señora de hacer faenas hoy no viene (pág. 40).

5. La mató porque creía que era suya (pág. 40).

8. ¿Por qué tantas preguntas? ¿Porque no te fías de mí o porque eres una cotilla? (pág. 40).

Para aquellos trabajadores que pueden cobrar parte de su salario en especie, como ocurre con las empleadas del hogar.... (Pág. 82).

- (pág. 84) En el apartado VI, se narra el asesinato de una mujer a manos de su marido.

...Presuntamente, el marido asestó varias puñaladas a la mujer de 54 años...

(pág. 87) Otro caso semejante aparece en la sección XIII:

... Un hombre fue detenido anoche en Madrid poco después de haber matado a su compañera sentimental a puñaladas...

(pág. 100) 26. PREMIO

... Con un ajustado traje chaqueta que dejaba ver su espléndido escote, Sofía Loren se ha presentado ante la prensa con motivo del premio...

- Texto 2.22 *Lo que me queda por vivir*, Elvira Lindo (pág. 115)

Ahí iba Paula, sábado por la mañana, siempre apresurada, la mejor en su género, madre cocinera, inventora de mil negocios femeninos para sacarse un dinero, maestra de flores hechas con pan Bimbo, de paisajes esmaltados, emprendedora (...) Qué hubiese sido fuera de este país en el que una mujer no podía ser otra cosa que buena en su género.

Optimismo:

63. La mujer del tiempo ha predicho que mañana lloverá (pág. 29).

Ejercicio 2, punto 1: Se habla sobre la vida de Veneranda Nzambazamariya, quien promovió la unidad de las mujeres en Ruanda (pág. 46).

Aparecen dos fragmentos del libro *Malas. Rivalidad y complicidad entre mujeres*, de Carmen Alborch (págs. 46 y 47).

Jaime ha planeado ya el fin de semana al completo: el sábado por la mañana, irá al mercado, hará la limpieza y pondrá la lavadora; por la tarde, estudiará para el examen del lunes, leerá un ratito y luego saldrá a cenar con los amigos... (pág. 58).

A modo de conclusión:

14. En base a lo anterior, creo que es mejor que disolvamos la sociedad (Pág. 34).